

TUOTANTOKANIN HYVINVOINTIOPAS

2022

EVAMARIA KOKKO & MARIANNA NORRING

ELÄINTEN HYVINVOINNIN TUTKIMUSKESKUS

ELÄINLÄÄKETIETEELLINEN TIEDEKUNTA, HELSINGIN YLIOPISTO

Tuotantokanin hyvinvointi opas on tehty Helsingin Yliopistossa Maa- ja metsätalousministeriön Maatilatalouden kehittämisrahaston projektin turvin

KANI ON SOSIAALINEN ELÄIN

Tuotantokanit periytyvät eurooppalaisesta villikanista (*Oryctolagus cuniculus*). Kani on sosiaalinen ja reviiritietoinen eläin, joka elää ryhmässä. Kanit kaivavat laajoja tunneliverkostoja ja pesäkoloja ja merkitsevät reviiriä virtsalla, ulosteilla ja hajurauhasten eritteillä. Keskinäinen viestintä tapahtuu hajumerkeillä, vartalon eleillä ja hiljaisilla äänillä. Pienet välienselvittelyt ovat tavallisia, mutta fyysisiä yhteenottoja pyritään välttämään.

KANI AKTIVOITUU HÄMÄRÄN TULLEN

Hämäräaktiivinen kani liikkuu hypähdellen, pitkillä loikilla tai juosten. Aamu- ja iltahämärällä kanit tulevat pesäkolostaan ruokailemaan. Ravinnonetsintä kattaa satojen metrien laajuisen alueen. Syödessään kanit tutkivat ja tarkkailevat alati ympäristöään. Ne tähyttävät nousemalla takajaloilleen korvat ojennettuina. Kanit lepäävät vuorokaudessa 12–18 tuntia.

Kani on saaliseläin, joten sen käyttäytyminen on vähäeleistä ja se pyrkii kätkemään sairauden merkit. Uhattuna kani pakenee nopeasti ja pyrkii piiloutumaan, mutta voi myös jähmettyä. Kani voi myös äärimmäisessä hädässä kiljua ja puolustautua. Kanit tömäyttävät jalkaa toisille vaaran merkiksi.

KANI SYÖ RUOHOJA JA OKSIA

Kanin ruuansulatuskanava on sopeutunut sulattamaan nopeasti kuituisia ja vähäravinteisia ruohokasveja, varpuja ja oksia. Umpisuolessa tapahtuva mikrobitoiminta

auttaa kania hyödyntämään ravintoaineet tarkoin. Kani ulostaa pehmeitä ja kovia papanoita. Pehmeät umpisuoлипapanat kani syö uudelleen suoraan peräaukolta. Kuitu-pitoisen ravinnon syöminen kuluttaa kanin jatkuvasti kasvavia hampaita oikealla tavalla.

KARVA VAIHTUU KAHDESTI VUODESSA

Kanit hoitavat turkkiaan nuolemalla ja sukimalla. Toisten kaniin sukeminen on osa kanin sosiaalista käyttäytymistä. Kanien karva vaihtuu kahdesti vuodessa.

EMOKÄYTTÄYTYMINEN

Kanin emokäyttäytymiseen kuuluu pesänrakennus, vetäytyminen poikasten luota ja harva imetysrytmi. Luonnossa kaniemo kaivaa pesäkolon. Pesän emo vuoraa rinnan ja vatsan alueelta nypityistä karvoista ja heinistä joitakin päiviä ennen synnytystä. Kanin kantoaika on noin kuukauden. Luonnossa kanit tekevät lisääntymisaikaan tavallisesti 3–4 poikuetta, joissa on muutamasta kymmeneen poikasta. Emo käy pesällä ja imettää poikasia 1–2 kertaa vuorokaudessa muutaman minuutin kerrallaan.

KANIEMO TARVITSEE PESÄKOPIN

Tuotanto-oloissa emolle on tarjottava mahdollisuus pesänrakennukseen, rauhallinen ja suojaisa pesäkoppi sekä rauhallinen poikimis- ja pesäpoikas aika. Emolle on tärkeää päästä vetäytymään näkö- ja ha Julietäisyyden päähän poikasistaan. Stressaantuneena poikiminen voi häiriintyä tai

emo voi vahingoittaa poikasiaan. Syntyneiden poikasten vointi on syytä tarkastaa varovasti synnytyksen jälkeen ja seurata poikasten vointia myös pesäpoikasaikana.

POIKIMISEN JÄLKEEN LEPOKAUSI

Kaniemo voi tiinehtyä heti poikimisen jälkeen, mutta lepokauden tarjoaminen on suositeltavaa. Naaraskania ei tule astuttaa liian nuorena. Maltillinen tuotantotahti ylläpitää emokanin kuntoluokkaa ja terveyttä ja pidentää tuotantoikää. Kotimaisilla kanitiloilla kaniemot synnyttävät 1–4 poikuetta vuodessa. Sopiva vieroitusikä tuotantokaneinpoikasille on vähintään 35 vuorokautta.

RYHMÄKASVATUS

Nuoret kanit viihtyvät parhaiten tutussa ryhmässä sisarustensa kanssa. Pieni alle 10 kanin ryhmä mahdollistaa tehokkaan päivittäisen terveystarkkailun ja auttaa sovin säilymistä ryhmässä. Ryhmässä yhteenottojen todennäköisyys kasvaa sukukypsyyden saavuttamisen jälkeen 10–12 viikon iässä. Toisiaan vahingoittavat yksilöt on otettava heti erilleen. Siitosurokset eivät

yleensä tule toimeen keskenään. Yksilökasvatuksessa kaneilla tulee kuitenkin aina olla näkö- tai hajuyhteys lajitovereihin.

RIITTÄVÄSTI TILAA

Tilanpuute aiheuttaa kanille stressiä. Lisäksi ahtaus heikentää kanien liikkumista ja rajoittaa luontaista käyttäytymistä. Ryhmäkasvatuksessa resurssien puute näkyy lisääntyneenä kilpailuna ja lisää tappeluita, puremista ja jahtaamista. Suuri ryhmäkoko, ahtaus ja myöhäinen teurastusikä lisäävät korva- ja ihovaurioiden esiintymistodennäköisyyttä. Kanien liika passiivisuus tai pakonomainen käyttäytyminen ovat merkkejä stressistä.

TILAA ON RIITTÄVÄSTI, KUN KÄYTTÄYTYMISTARPEET TOTEUTUVAT

Pitopaikassa tulee olla riittävästi tilaa suhteessa kanimäärään. Käytettävissä olevaan tilaan vaikuttavat häkkikoko, ryhmän koko ja kanien ikä. Kani voi sitä paremmin mitä enemmän tilaa sillä on käytössään. Ryhmän kaikkien kanien täytyy mahtua lepäämään samanaikaisesti luonnollisessa asen-

nossa. Lisäksi kaniene tulee pystyä loikki-
maan, istumaan korvat pystyssä ja nouse-
maan takajaloille seisomaan. On tärkeää
huomioida vapaa tilan määrä myös kor-
keussuunnassa niin, että kani pystyy seisomaan tarkkailuasennossa korvat ojennet-
tuna niiden osumatta häkkirakenteisiin.
Usein tämä tarkoittaa noin puolen metrin
korkeutta. Resurssien eli veden, ruuan, pii-
lopaikkojen ja virikkeiden, riittävydestä
on huolehdittava. Kaneilla on riittävästi ti-
laa, kun ne pystyvät toteuttamaan käyttäy-
tymistarpeitaan, eikä kilpailua resursseista
synny. Kanien on voitava halutessaan ha-
keutua lajitovereiden seuraan ja tarvitta-
essa väistämään näitä.

VIRIKKEELLINEN PITOYMPÄRISTÖ

Pitoympäristön tulee olla virikkeellinen.
Kanilla on luontainen tarve järsiä ja kaivaa
sekä tutkia ympäristöään. Järsimismateri-
aalin, kuten puunoksien tarjoaminen ka-
neille on suositeltavaa. Puisen järsimisma-
teriaalin on todettu vähentävän häkkira-
kenteiden puremista ja aggressioita muita
kaneja kohtaan. Myös muiden virikkeiden,
kuten pahvin, piilojen, putkiloiden ja virike-

rehun, tarjoaminen on suositeltavaa. Virik-
keiden tulee olla turvallisia ja niitä tulee
olla riittävästi kaikille. Kanilla tulee olla
mahdollisuus piiloutua. Luontaista kaiva-
mistarvetta voi tukea hyvällä kuivituksella.

ALHAINEN TAUTIPAINNE

Tuotanto-olosuhteissa kani on herkkä
stressille ja sairauksille, erityisesti, jos kani-
tiheys on suuri ja pito-olosuhteissa on
puutteita. Pitoympäristön ja ruokinta- ja
juomalaitteiden tulee olla puhtaita ja hel-
posti siivottavissa. Lattiamateriaalin valin-
nassa tulee myös kiinnittää huomiota pito-
paikan puhtaana pysymiseen. Kaneille voi-
daan tarjota vessalaatikoita, joihin ne usein
oppivat tekemään tarpeensa. Kosteus,
veto sekä ahtaus ja hyvinvointitekijöiden
laiminlyöminen lisäävät stressiä ja tautipai-
netta. Kokkidioosiepidemioiden ehkäise-
miseksi häkit pestään ja desinfioidaan ka-
nierien välillä. Mikäli tuotantotilojen siis-
teydestä, rehuhygieniasta tai tautisuojaus-
sesta ei pystytä huolehtimaan, on vaarana
sairastumisten lisääntyminen. Liian varhai-
nen vieroitus, epäsopiva ruokinta ja riittä-
mätön siivous voivat altistaa kaninpoikaset
kokkidioosi-infektioille. Lisäksi suuri kani-
määrä lisää tautipainetta. Joskus tehostet-
tujen puhdistustoimien ohella joudutaan
vieroitetuille kaneille käyttämään kokkidi-
ostaatteja rehun seassa epidemian taltut-
tamiseksi. Tilakohtainen tautisuojaus ja
haittaeläinten torjunta edistävät kanien
terveenä pysymistä.

LAJINOMAINEN RUOKINTA

Kanit tarvitsevat pääasialliseksi ravinnokseen kuivaheinää tai tuorenurmea. Heinää tulee olla jatkuvasti tarjolla. Kortisen ravinnon kuitu on välttämätön osa kanin ruokavaliota, sillä se ylläpitää ruuansulatuskanavan liikkeitä. Heinät on suositeltavaa tarjota heinähäkistä. Tuotantokaneille tulee tarjota sopiva määrä väkirehua kasvun, lihavuuskunnon ja lisääntymisen turvaamiseksi. Paras vaihtoehto on tarjota väkirehu kapeasta kaukalosta tai ruokintalaitteesta, jota kanit eivät pääse sotkemaan. Lisäksi kaneille voi tarjota virikerehua jäsittäväksi; esimerkiksi puiden oksia, yrttejä, tuoretta ruohoa, porkkanoita, omenoita, kaaleja. Virikerehua ei saa tarjota suuria määriä kerrallaan.

RAIKASTA VETTÄ TARJOLLE

Kanille tulee olla tarjolla raikasta juomavettä. Varsinkin kylmänä vuodenaikana tulee kiinnittää huomiota juomaveden sulana pysymiseen.

OPETTELE NOSTAMAAN KANI OIKEIN

Kanit on hyvä totuttaa käsittelyyn nuorena. Ihmisen läsnäoloon ja käsittelyyn totunut kani on vähemmän stressaantunut. Kaneja käsitellään kaikissa tilanteissa huolellisesti ja rauhallisesti. Kania ei saa nostaa hänästä, korvista, niskanahasta, päästä tai muusta herkästä ruumiinosasta. Kania nostettaessa sen painoa kannatellaan toisella kädellä ja toisella voidaan pitää hellästi esimerkiksi niskanahasta tai lapojen yläpuolelta. Kanin voi kantaa myös käsivarrella

toinen käsi kanin selän päällä ja kanin pää kevyesti painettuna olkavarren alle piiloon.

KANEJA TARKKAILLAAN PÄIVITTÄIN

Kanien olemusta, sairauden oireita ja käyttäytymistä tarkkaillaan päivittäin sairastuneiden kanien havaitsemiseksi. Sairastunut tai loukkaantunut kani hoidetaan tai lopetetaan viipymättä.

TUOTANTOKANI LOPETETAAN PULTTIPISTOOLILLA

Lopetusasetuksen mukaan eläimiä tulee varjella tarpeettomalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä lopetuksen ja teurastuksen yhteydessä. Rauhallinen käsittely ja liikuttamisen rajoittaminen ovat välttämättömiä lopetuksen onnistumiselle. Kanin tainnutuksessa saa käyttää lävistävää tai iskevää pulttipistoolia. Verenlasku tapahtuu mahdollisimman pian tainnutuksen jälkeen kanin ollessa taintuneena. Taintumatonta kania ei saa lopettaa, vaan kani on tainnutettava uudelleen. Ensisijaisen tainnutusmenetelmän lisäksi on huolehdittava, että varamenetelmä on välittömästi saatavilla. Lopetuksen on tapahduttava mahdollisimman pian tainnutuksen jälkeen.

PITOPAIKAN VAATIMUKSET

Eläinsuojelulain mukaan pitopaikan tulee olla riittävän tilava, suojaava, valoisa, puhtas ja turvallinen sekä eläimen lajikohtaiset tarpeet huomioonottava. Kanien päivittäisen terveystarkkailun on oltava vaivatonta. Pitopaikan on tarjottava riittävästi suojaa epäsuotuisilta sääoloilta, kylmältä, kuumalta, vedolta ja kosteudelta. Pitopaikan ja pitopaikan rakenteiden on oltava turvallisia ja karkaamisvaaran mahdollisimman vähäinen. Kanilla tulee olla kuulo- ja näköyhteys pitopaikan toimintaan sekä vähintään näkö- ja hajuyhteys lajitovereihin.

KIINTEÄÄ LATTIAA TASSUJEN ALLE

Kanien mieltymystä jakaa häkki toiminnallisiin alueisiin kannattaa tukea rakenneratkaisuilla. Lattian tulee olla helposti puhtaana pidettävä; rakolauta ja ritilä ovat tavallisia pohjaratkaisuja. Pelkkä verkkolattia altistaa kanien jalkapohjat jalkapohjavauriolle, joten vähintään osittainen kiinteä lattia on tarpeen.

LÄMPÖSTRESSI UHKANA

Kanilla on oltava puhdasta kuiviketta, mahdollisuus piiloutua ja pesäkoppi. Pitoympäristön tulee olla rauhallinen. Kani kestää huonosti kuumuutta ja pitkiä lämpöjaksoja. Suositeltu lämpötila on 12–22 astetta, kanin iästä riippuen. Kylmissä olosuhteissa sen miellyttäväksi kokemaan lämpötilaan vaikuttavat pitopaikan olosuhteet, kuten mahdollisuus hakea suojaa kopista tai lajitovereista. Hyvinvointia edistää kanin mahdollisuus vaikuttaa olosuhteisiinsa, kuten hakeutua lämpöön tai varjoon.

Kanin luontaista taipumusta hämäräaktiivisuuteen voidaan tukea valaistuksella. Kanille on suotava vähintään 8 tuntia valoa ja 8 tuntia pimeää päivässä. Hämäräjakso ennen valaistuksen vaihtumista tekee ympäristöstä turvallisen ennakoitavan.

KOTIMAINEN TUOTANTO

Suomalaisen kaninlihantuotannon rakenneratkaisuja selvitettiin Maatilatalouden kehittämisrahaston rahoittamassa Kanien hyvinvointi -hankkeessa (2020–2022).

Eläinsuojelulaki 1996/247

Valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta 2010/674

Lopetusasetus 2009/1099

EFSA 2020. Scientific Opinion on the health and welfare of rabbits farmed in different production systems. 18:5944.

EFSA 2005. The Impact of the current housing and husbandry systems on the health and welfare of farmed domestic rabbits. 267:1–31.

Euroopan komissio 2018. Kanien tainnutaminen/lopetus maatilalla

Kokko, E. Selvitys tuotantokanituloista Suomessa: kanien pito-olosuhteet ja hyvinvointi. Eläinlääketieteen lisensiaatintutkimus 2022.

Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta 27.11.2020. Kanin käyttäytymistarpeet.

Nevalainen T. Tuotantokanien hyvinvointi. Eläinlääketieteen lisensiaatintutkimus 2019.

Dalmau A, Moles X, Pallisera J. Animal Welfare Assessment Protocol for Does, Bucks, and Kit Rabbits Reared for Production. *Frontiers in Veterinary Science* 2020, 7.